

Nasiba AXROROVA,

Toshkent davlat yuridik universiteti magistranti

E-mail: axrorova8802@gmail.com

O'zMU professori V.Topildiyev taqrizi asosida

ZAMONAVIY O'G'IRLIK JINOYATLARI: KOMPYUTER VOSITALARI ORQALI SODIR ETILADIGAN HOLATLARNING JINOYAT-HUQUQIY TAHLILI

Аннотация

Maqolada O'zbekiston Respublikasida kompyuter vositalari orqali sodir etiladigan mulkiy jinoyatlar, ayniqsa, O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 169-moddasi 3-qism "b" bandida belgilangan zamonaviy o'g'irlik holatlari tahlil qilinadi. Maqolada raqamli texnologiyalar va internet orqali amalga oshirilgan o'g'irliklar, shu jumladan, kiberjinoyatlar va ularning oldini olish yo'llari ko'rib chiqiladi. O'zbekistonning huquqiy me'yorlari, shuningdek, xalqaro tajriba asosida, ushbu jinoyatlarni aniqlash, ularni jazolash va oldini olish tizimlari o'rganiladi. Maqola kompyuter texnologiyalari orqali sodir etiladigan jinoyatlarga qarshi kurashishda huquqiy tartibni takomillashtirishga yo'naltirilgan takliflar va yondashuvlarni taqdim etadi.

Kalit so'zlar: Kompyuter vositalari, mulkiy jinoyatlar, O'zbekiston Respublikasi, Jinoyat kodeksi, o'g'irlik, zamonaviy jinoyatlar, huquqiy tahlil, raqamli texnologiyalar, internet jinoyatlari, xalqaro tajriba, huquqiy me'yorlar.

СОВРЕМЕННЫЕ ПРЕСТУПЛЕНИЯ, СВЯЗАННЫЕ С ХИЩЕНИЯМИ: УГОЛОВНО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ СЛУЧАЕВ, СОВЕРШЕННЫХ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ КОМПЬЮТЕРНЫХ СРЕДСТВ

Аннотация

В статье анализируются имущественные преступления, совершаемые с использованием компьютерных средств в Республике Узбекистан, в частности, современные случаи хищения, предусмотренные пунктом «б» части 3 статьи 169 Уголовного кодекса Республики Узбекистан. В статье рассматриваются хищения, совершаемые с использованием цифровых технологий и сети Интернет, в том числе киберпреступления, и способы их предотвращения. На основе правовых норм Узбекистана, а также международного опыта будут изучены системы выявления, наказания и предупреждения данных преступлений. В статье излагаются предложения и подходы, направленные на совершенствование правопорядка в сфере противодействия преступлениям, совершаемым с использованием компьютерных технологий.

Ключевые слова: Компьютерные средства, имущественные преступления, Республика Узбекистан, Уголовный кодекс, кража, современные преступления, правовой анализ, цифровые технологии, интернет-преступления, международный опыт, правовые нормы.

MODERN THEFT CRIMES: A CRIMINAL-LEGAL ANALYSIS OF CASES COMMITTED USING COMPUTER TOOLS

Annotation

The article analyzes property crimes committed through computer means in the Republic of Uzbekistan, in particular, modern cases of theft, as defined in paragraph "b" of part 3 of article 169 of the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan. The article considers thefts committed through digital technologies and the Internet, including cybercrimes, and ways to prevent them. The legal norms of Uzbekistan, as well as the systems for detecting, punishing and preventing these crimes based on international experience, are studied. The article presents proposals and approaches aimed at improving the legal order in combating crimes committed through computer technologies.

Key words: Computer tools, property crimes, Republic of Uzbekistan, Criminal Code, theft, modern crimes, legal analysis, digital technologies, Internet crimes, international experience, legal norms.

Kirish. Zamonaviy dunyoda axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi jamiyat hayotining barcha jabhalariga, shu jumladan iqtisodiy va moliyaviy munosabatlarga ham katta ta'sir ko'rsatmoqda. Internet va elektron to'lov tizimlarining keng qo'llanilishi, raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi bir tomondan iqtisodiy faoliyatni osonlashtirsa, boshqa tomondan yangi turdagi jinoyatlar, xususan, kompyuter vositalaridan foydalanib sodir etiladigan mol-mulkka qarshi jinoyatlarning paydo bo'lishiga olib keldi.

O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksida ham bu turdagi jinoyatlar uchun javobgarlik nazarda tutilgan bo'lib, ularning samarali tergov qilinishi va aybdorlarning javobgarlikka tortilishi muhim ahamiyatga ega. Biroq, kiberjinoyatlarning texnik murakkabligi, ularning transtchegaraviy xususiyati, elektron dalillarning o'ziga xos jihatlari bu toifadagi ishlarni tergov qilishda qator qiyinchiliklarni keltirib chiqarmoqda. Axborot texnologiyalari jadal rivojlanayotgan bugungi kunda kompyuter vositalari orqali o'zgalar mulkini talon-toroj qilish jinoyatlari tobora keng tarqalmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev ta'kidlaganidek, "Axborot kommunikatsiya sohasidagi jiddiy muammo – kiberjinoyatchilik. Kiberjinoyatchilikning oldini olish va unga qarshi kurashish

bo'yicha kompleks chora-tadbirlar ishlab chiqish zarur". Bu masala nafaqat milliy, balki global miqyosda ham dolzarb hisoblanadi, chunki raqamli texnologiyalarning rivojlanishi bilan kiberjinoyatchilik usullari ham murakkablashib, takomillashib bormoqda.

Respublikamizda qabul qilingan "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida elektron to'lov tizimlari, raqamli bank xizmatlari faol joriy etilmoqda. Shu bilan birga, bunday tizimlarda mulkiy jinoyatlarni sodir etish xavfi ham ortmoqda. Kompyuter vositalari orqali sodir etiladigan mulkiy jinoyatlar klassik jinoyatlardan farqli ravishda o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, ularni kvalifikatsiya qilish, jinoyat tarkibini aniqlash masalalari alohida ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi. Shu jihatdan mazkur mavzuning nazariy va huquqiy tahlili hamda uni hal etish yo'llari bo'yicha ilmiy-tadqiqotlar o'ta dolzarbdir.

Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 169-moddasi 3-qism "b" bandida nazarda tutilgan kompyuter texnologiyalari orqali sodir etilgan o'g'irlik jinoyati turining har tomonlama chuqur tahliliga alohida e'tibor qaratiladi. Maqolada mazkur jinoyat turining o'ziga xos yuridik xususiyatlari, tarkibiy elementlari, shuningdek xalqaro miqyosda xorijiy davlatlar tajribasi va O'zbekiston Respublikasi

qonunchiligini yanada takomillashtirish yo'nalishlari batafsil ko'rib chiqiladi, zero bu sohada qonunchilik va amaliyot doimo yangilanib turishini talab etadi.

Asosiy qism. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 169-moddasi 3-qism "b" bandi kompyuter texnologiyalari orqali sodir etilgan o'g'irlik uchun jinoiy javobgarlikni belgilaydigan asosiy qonuniy norma hisoblanadi va bu norma zamonaviy sharoitda tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu qonuniy normada nazarda tutilgan jinoyat tarkibi to'rt asosiy elementni o'z ichiga oladi, ularning har biri jinoyatni to'g'ri kvalifikatsiya qilish uchun muhim ahamiyatga ega, shu sababli ularni batafsil ko'rib chiqish lozim.

Kompyuter texnologiyalari yordamida o'g'irlik sodir etilganda, moddiy obyekt ko'pincha pul mablag'lari, kriptovalyutalar yoki boshqa raqamli aktivlar bo'lishi mumkin, ammo bu jinoyatning huquqiy tavsifini o'zgartirmaydi.

Jinoyatning obyektiv tomoni o'zganing mulkini maxsus usul – kompyuter texnologiyalari yordamida yashirin ravishda talon-toraj qilishdan iborat. Kompyuter texnologiyalarining qo'llanilishi esa jinoyatni sodir etish usuli sifatida jinoyatning og'irlashtiruvchi belgisi hisoblanadi va bu jinoyatning ijtimoiy xavflilik darajasini oshiradi.

Mazkur jinoyatning subyektiv tomoni O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining umumiy normalariga muvofiq 16 yoshga to'lgan, aqli raso jismoniy shaxs bo'lishi lozim. Ammo, shuni ta'kidlash kerakki, kompyuter texnologiyalari orqali jinoyat sodir etish uchun maxsus bilim va ko'nikmalarga ega bo'lish talab etiladi, shuning uchun amaliyotda bunday jinoyatlarni ko'pincha axborot texnologiyalari sohasida muayyan bilimga ega bo'lgan shaxslar sodir etadi.

Jinoyatning subyektiv tomoni to'g'ri qasd va g'arazli maqsaddan iborat. Bunda jinoyatchi o'z qilmishining ijtimoiy xavfli xususiyatini anglaydi, uning oqibatlarini oldindan ko'radi va ularning yuz berishini xohlaydi. G'arazli maqsad bu yerda jinoyatchining o'zgalar mulkini noqonuniy ravishda o'zlashtirish va undan o'z manfaatlarini yo'lida foydalanish istagidan iborat.

Ushbu jinoyat turining eng muhim xususiyatlaridan biri shundaki, jinoyatchi jismoniy kuch ishlatmasdan, tahdid yoki zo'rlik ko'rsatmasdan, balki faqat axborot texnologiyalari vositasidan foydalanib mulkni egallaydi. Bu holat jinoyatni an'anaviy o'g'irlikdan sezilarli darajada farqlantiradi va jinoyat sodir etish usulining yangi shaklini yaratadi, chunki bunday jinoyatlar masofadan turib, hatto boshqa davlat hududidan turib ham amalga oshirilishi mumkin.

Kompyuter vositalari orqali o'g'irlik quyidagi usullarda sodir etilishi mumkin:

Bank tizimlariga ruqsatsiz kirish orqali pul mablag'larini o'zlashtirish;

To'lov kartalaridan ma'lumotlarni noqonuniy olish va ulardan foydalanish;

Internet-banking va mobil banking xizmatlarini buzish orqali moliyaviy operatsiyalarni amalga oshirish;

Shaxsiy ma'lumotlarni o'g'irlash (fishing) orqali moliyaviy hisoblardan foydalanish.

Kompyuter vositalari orqali o'g'irlik yuqoridagi kabi turli usullarda sodir etilishi mumkin bo'lib, ularning har biri o'ziga xos xususiyatlarga ega va tegishli texnik bilimlarni talab qiladi.

Kompyuter texnologiyalari orqali sodir etiladigan jinoyatlar global muammo bo'lganligi sababli, turli davlatlar bu muammoni hal qilish yo'llarini izlashmoqda va o'z milliy qonunchiligida tegishli normalarni shakllantirmoqda. Xorijiy mamlakatlar tajribasini o'rganish O'zbekiston qonunchiligini takomillashtirish uchun foydali asos bo'lishi mumkin.

Amerika Qo'shma Shtatlari kompyuter jinoyatlariga qarshi kurashish bo'yicha eng rivojlangan qonunchilikka ega davlatlardan biri hisoblanadi. AQShda bu sohada jinoyatlar federal qonunchilik darajasida tartibga solinadi va 1986 yilda qabul qilingan "Kompyuter firibgarligi va suiiste'molli to'g'risidagi qonun" (Computer Fraud and Abuse Act, CFAA) asosiy huquqiy hujjat hisoblanib, u kompyuter tizimlariga noqonuniy kirish va ulardan foydalanish uchun jinoiy javobgarlikni belgilaydi. Moliyaviy institutlarga nisbatan sodir etilgan kompyuter jinoyatlari uchun 20 yilgacha ozodlikdan mahrum qilish jazosi qo'llanilishi mumkin.

AQShda amaliyotda jinoyatlarni kvalifikatsiya qilishda "kiberjinoyat" (cybercrime) va "kiberfiribgarlik" (cyberfraud) kabi tushunchalar keng qo'llaniladi va ular qonunchilikda ham, sud amaliyotida ham o'z o'rnini topgan. Kompyuter orqali sodir etilgan o'g'irlik alohida og'irlashtiruvchi holat sifatida qaraladi. Bundan tashqari, AQShda kompyuter jinoyatlarini tergov qilish uchun FBI tarkibida maxsus bo'linmalar tashkil etilgan va ular yuqori malakali mutaxassislar bilan ta'minlangan.

Rossiya Federatsiyasi ham kompyuter jinoyatlari bilan kurashish borasida sezilarli tajribaga ega. Rossiya Federatsiyasining Jinoyat kodeksida 159.6-moddada "Kompyuter ma'lumotlaridan noqonuniy foydalanish orqali firibgarlik" jinoyati alohida moddada nazarda tutilgan bo'lib, bu O'zbekiston Jinoyat kodeksidagi kabi o'g'irlik tarkibidagi og'irlashtiruvchi holat emas, balki alohida jinoyat sifatida ko'riladi. Bundan tashqari, Rossiya Jinoyat kodeksida 272-moddada "Kompyuter ma'lumotlariga noqonuniy kirish", 273-moddada "Zararli dasturlarni yaratish, tarqatish va ishlatish" va boshqa tegishli normalar mavjud bo'lib, ular kompyuter jinoyatlari spektrini keng qamrab oladi.

Rossiya qonunchiligida kompyuter vositalari orqali sodir etilgan jinoyatlar uchun javobgarlik ancha og'ir bo'lib, 10 yilgacha ozodlikdan mahrum qilish, yirik miqdordagi jarima va boshqa choralar qo'llanilishi mumkin. Shuningdek, Rossiyada ham Ichki Ishlar vazirligi tarkibida kiberjinoyatlarga qarshi kurashish bo'limlari faoliyat yuritadi va ular tobora murakkablashib borayotgan kiberjinoyatlar bilan kurashish uchun doimiy ravishda texnik imkoniyatlarini kengaytirmoqda.

Yevropa Ittifoqi doirasida 2001 yilgi "Kiberjinoyatlar to'g'risida"gi Budapesht konvensiyasi asosiy huquqiy hujjat hisoblanadi va bu konvensiya kiberjinoyatlar, shu jumladan kompyuter vositalari orqali sodir etilgan moliyaviy jinoyatlar uchun javobgarlik masalalariga bag'ishlangan. Ushbu konvensiyaga ko'ra, a'zo davlatlar kompyuter vositalari orqali sodir etilgan mulkiy jinoyatlar uchun samarali qonunchilikni ta'minlashi kerak.

Yevropa Ittifoqining yetakchi davlatlarida kompyuter jinoyatlari uchun javobgarlik masalalari ancha rivojlangan. Masalan, Germaniya, Fransiya, Buyuk Britaniya kabi davlatlarda kompyuter jinoyatlari alohida moddalarda batafsil tartibga solingan. Germaniya Jinoyat kodeksida kompyuter ma'lumotlarini o'zgartirish (303a-moddada) va kompyuter sabotaji (303b-moddada) kabi jinoyat tarkiblari nazarda tutilgan bo'lib, ular kompyuter texnologiyalari orqali sodir etiladigan mulkiy jinoyatlarni ham qamrab oladi. Fransiya esa kompyuter tizimlariga noqonuniy kirish va ma'lumotlarni o'zgartirish uchun 5 yilgacha qamoq va 150 ming yevroga qadar jarima nazarda tutilgan, bu esa bu turdagi jinoyatlarga qarshi kurashning jiddiyligini ko'rsatadi.

O'zbekiston Respublikasida kompyuter vositalari orqali sodir etiladigan o'g'irlik jinoyatlariga qarshi kurashishda bir qator sezilarli muammolar mavjud bo'lib, ularni hal qilish zamonaviy sharoitda tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Birinchisi va eng muhim muammolardan biri – huquqni muhofaza qilish organlarining texnik salohiyati yetarli darajada rivojlanmaganligi hisoblanadi. Kiberjinoyatlarni aniqlash, tergov qilish va fosh etish uchun maxsus dasturiy ta'minot, zamonaviy kompyuter jihozlari va boshqa texnik vositalar zarur.

Keyingi muammo – maxsus bilimga ega bo'lgan mutaxassislarining yetishmasligi hisoblanadi. Kiberjinoyatlarni tergov qilish uchun faqat yuridik bilimlar emas, balki axborot texnologiyalari sohasidagi chuqur bilim va ko'nikmalar ham talab etiladi.

Bundan tashqari jinoyatlarni tergov qilish va sud muhokamasi jarayonida dalillarni to'plash va mustahkamlashning murakkabligidir. Kompyuter jinoyatlari ko'pincha virtual makonda sodir etiladi, bu esa an'anaviy dalillarni topish va mustahkamlash usullarining samarasiz bo'lishiga olib keladi. Elektron dalillarni to'plash, saqlash va sud jarayonida taqdim etish o'ziga xos qoidalarga ega bo'lib, ularni to'g'ri qo'llash muhim ahamiyatga ega.

Shuningdek, qonunchilikdagi bo'shliqlar va normalarning eskirganligi yana bir muammolardan biri hisoblanadi. Axborot texnologiyalari juda tez sur'atlar bilan rivojlanib bormoqda, ammo qonunchilik bu jarayondan orqada qolmoqda.

Xalqaro hamkorlikning zaif rivojlanganligi ham bir qancha qiyinchiliklar tug'diradi. Xususan, kompyuter jinoyatlari ko'pincha transnatsional xususiyatga ega bo'lib, ular bir davlat hududidan turib boshqa davlat hududida sodir etilishi mumkin. Bunday hollarda jinoyatlarni fosh etish va jinoyatchilarni javobgarlikka tortish uchun davlatlar o'rtasida samarali huquqiy yordam mexanizmlari bo'lishi zarur. O'zbekiston Respublikasi hali "Kiberjinoyatlar to'g'risida"gi Budapesht konvensiyasiga qo'shilmagan, bu esa xalqaro hamkorlik imkoniyatlarini cheklaydi.

O'zbekiston Respublikasida kompyuter vositalari orqali sodir etiladigan o'g'irlikka qarshi kurashish samaradorligini oshirish uchun quyidagi takliflar ilgari suriladi:

O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksiga "kiberjinoyatlar" tushunchasini kiritish va alohida bob sifatida tartibga solish choralari ko'rish lozim. Bugungi kunda kompyuter vositalari orqali sodir etiladigan jinoyatlar spektri juda keng bo'lib, ularni faqat mulkka qarshi jinoyatlar doirasida ko'rib chiqish yetarli emas. Shu sababli, Jinoyat kodeksiga "Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari sohasidagi jinoyatlar" nomli alohida bob kiritish va unda turli turdagi kiberjinoyatlarni, ularning tarkibiy elementlarini va javobgarlik masalalarini batafsil tartibga solish maqsadga muvofiqdir.

Huquqni muhofaza qilish organlarining texnik va kadrlar salohiyatini oshirish, kiberjinoyatlarga qarshi kurashish bo'yicha maxsus bo'linmalarni kuchaytirish yo'lida kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirish lozim. Bu maqsadga erishish uchun huquqni muhofaza qilish organlari uchun zamonaviy kompyuter jihozlari va dasturiy ta'minotlarni xarid qilish, xodimlarni maxsus o'qitish dasturlarini tashkil etish, shuningdek, axborot texnologiyalari sohasida mutaxassis bo'lgan kadrlarni jalb qilish uchun motivatsion mexanizmlarni yaratish talab etiladi. Kiberjinoyatlarga qarshi kurashish bo'yicha maxsus bo'linmalar faoliyatini moliyalashtirish darajasini oshirish va ularni eng zamonaviy texnologiyalar bilan ta'minlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lishi kerak.

Xalqaro hamkorlikni kengaytirish, "Kiberjinoyatlar to'g'risida"gi Budapesht konvensiyasiga qo'shilish masalasini ko'rib chiqish maqsadga muvofiqdir. Mazkur konvensiyaga qo'shilish O'zbekiston Respublikasi uchun xalqaro miqyosda kiberjinoyatlarga qarshi kurashish bo'yicha hamkorlik qilish

imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytiradi. Bundan tashqari, kiberjinoyatlarga qarshi kurashish sohasida xalqaro tajribani o'rganish va uni milliy qonunchilikka tatbiq etish bo'yicha doimiy ishlarni olib borish zarur. Bunda xorijiy davlatlarning huquqni muhofaza qilish organlari bilan tajriba almashish dasturlarini tashkil etish, xalqaro konferensiyalar va seminarlar o'tkazish, shuningdek, kiberjinoyatlar bo'yicha tezkor ma'lumot almashish mexanizmlarini yaratish katta ahamiyatga ega.

Xulosa. Kompyuter texnologiyalarining jadal rivojlanishi insoniyat hayotining barcha sohalarida tub o'zgarishlarga olib kelayotgani kabi, jinoyatchilikning yangi shakllarini ham yuzaga keltirmoqda. Xususan, kompyuter vositalari orqali sodir etilayotgan mulkiy jinoyatlar – zamonaviy o'g'irlik turlaridan biri sifatida alohida e'tiborga loyiqdir. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 169-moddasi 3-qism "b" bandida bunday jinoyatlarga nisbatan jinoiy javobgarlik belgilangan bo'lsa-da, ularni tergov qilish, jinoyat tarkibini to'g'ri aniqlash va aybdorlarni javobgarlikka tortishda bir qator tizimli muammolar mavjud.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, kompyuter vositalari orqali sodir etilgan o'g'irlik jinoyatlari an'anaviy o'g'irlikdan sezilarli darajada farq qiladi va ularni samarali aniqlash, tergov qilish hamda oldini olish uchun zamonaviy texnik vositalar, yuqori malakali kadrlar va yangilangan qonunchilik zarur. Shu jihatdan, xorijiy davlatlar, xususan AQSH, Rossiya Federatsiyasi va Yevropa Ittifoqi mamlakatlarining kiberjinoyatlarga qarshi kurash borasidagi tajribasi O'zbekiston uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Maqolada ilgari surilgan takliflar – O'zbekiston Jinoyat kodeksida "kiberjinoyatlar" tushunchasini alohida bob sifatida belgilash, huquqni muhofaza qiluvchi organlarning texnik salohiyatini oshirish, axborot texnologiyalari sohasi bo'yicha mutaxassislar tayyorlash va xalqaro hamkorlikni kuchaytirish – mazkur jinoyat turiga qarshi kurashishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Shu boisdan, kompyuter texnologiyalari orqali sodir etiladigan mulkiy jinoyatlarga qarshi kurashish bo'yicha tizimli yondashuv, ilmiy-nazariy asoslangan va amaliy jihatdan takomillashtirilgan choralarni amalga oshirish zamon talabi hisoblanadi.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi. – Toshkent: "Adolat", 2023-yil tahriri;
2. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksi. – Toshkent: "Adolat", 2023-yil tahriri;
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-oktabrdagi PF-6079-son "Kiberxavfsizlik sohasida davlat boshqaruvini takomillashtirish to'g'risida"gi Farmoni. – <https://lex.uz>;
4. Toshqulov, A. A., & Ergashov, I. I. (2022). Jinoyat huquqi: Maxsus qism. – Toshkent: Yuridik nashriyoti;
5. Alimov, R. A. (2021). Zamonaviy jinoyatchilik va unga qarshi kurashning dolzarb masalalari. – Toshkent: Ilm-Ziyo;
6. Петрова, Е. А. (2020). Киберпреступления и методы их расследования. – Москва: Юрайт;
7. Rossiya Federatsiyasining Jinoyat kodeksi. – 13.06.1996 N 63-FZ (red. ot 05.04.2023). URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/
8. International Telecommunication Union (ITU). (2020). Global Cybersecurity Index (GCI) 2020. – Geneva: ITU Publications;
9. UNODC (2019). Comprehensive Study on Cybercrime. United Nations Office on Drugs and Crime. – www.unodc.org;
10. Cybercrime Convention Committee (T-CY). (2021). Budapest Convention on Cybercrime: Implementation Review.